

4. Taylor M. Rembrandt's Nose: Of Flesh and Spirit in the Master's Portraits. New York: D.A.P./ Distributed Art Publishers, Inc., 2007. 168 p.

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент Захарченко М.В.

УТВОРЕННЯ СЕЛЯНСЬКИХ РЕСПУБЛІК ЯК РЕЗУЛЬТАТ СЕЛЯНСЬКОГО ПОВСТАНСЬКОГО РУХУ В РОКИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1921 РР.

Берестова Н.А.

*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: berestova.nadiia2319@vu.cdu.edu.ua*

Дослідження досвіду визвольних змагань, зокрема й селянського повстанського руху в роки Української революції 1917–1921 рр. є актуальним і має не лише наукове, а й політичне, виховне та світоглядне значення. Останнім часом інтерес до вивчення подій Української революції 1917–1921 рр. суттєво поживався. Українське селянство у досліджуваний період було активним учасником революційних подій, мало власні політичні ідеали, власне бачення суспільно-політичної та соціально-економічної моделі розвитку. Яскравим проявом селянської революційності була поява селянських республік, які можна вважати феноменом Української революції 1917–1921 рр. Початок ХХ ст. був насиченим суспільно-політичними потрясіннями, що у свою чергу призвело до соціально-економічних трансформацій та суттєвих змін усталеного способу життя українського селянства.

Зростання активності українського селянства було спричинене передусім невирішеністю аграрного питання, внаслідок чого відбулася суб'єктивізація селянства як важливого соціокультурного організму. Дефініцію «селянська республіка» ми розуміємо як форму суспільно-політичної та громадської самоорганізації селян, об'єднаних спільними духовно-культурними, суспільно-політичними і соціально-економічними цінностями для вирішення спільних духовно-культурних, суспільно-політичних і соціально-економічних питань.

Метою статті є вивчення причин утворення селянських республік, участі селянства у національному державотворенні періоду Української революції 1917–1921 рр.

В Українську революцію 1917–1921 рр. селянство увійшло з певним досвідом поведінки активного суб'єкта історії. Недарма більшість політичних сил та режимів, що боролися за владу в Україні у роки революції, вважали селянство базисною верствою пропонованих ними моделей державностей. Наприклад, на

переконання М. Грушевського, реалізувати «народний ідеал справедливості» здатне тільки селянство [1].

Водночас селянство у роки Української революції мало і власну «політичну програму», запропонувало власний варіант соціально-економічної та суспільно-політичної моделі, прийнятної для нього. Слушними стосовно цього є міркування В. Винниченка: «Селянин з соціальної природи своєї реаліст. Він оцінює явища не по їхній ідеальній, можливій цінності, а з погляду реальної, сучасної корисності» [2]. Як справедливо зауважує В. Лозовий, ідеологія селянства періоду Української революції 1917–1921 рр. тісно пов'язана з його уявленнями про аграрні відносини, про державу, владу та право, про роль свого стану у соціальній структурі та житті суспільства [3]. У центрі такої ідеології селянства у роки Української революції перебувало споконвічне прагнення «землі та волі». Ці два поняття були тісно взаємопов'язані у свідомості селян та мали для них сакральне значення. У такий спосіб констатуємо, що всю складність суспільно-політичних відносин, взаємини з владою селяни розуміли та сприймали крізь призму аграрно-природного буття [4].

З-поміж особливостей розвитку селянської революції у 1917–1921 рр. доцільно виділити такі. По-перше, вона розвивалася за якісно інших суспільно-політичних і соціально-економічних умов: падіння Російської імперії, припинення у 1918 р. Першої світової війни, радикалізації суспільних настроїв, політичної нестабільності, загострення соціально-економічних проблем, невирішеності аграрного питання. По-друге, селянська революція стала потужним і дієвим складником Української революції 1917–1921 рр. як багатовимірною, цілісною історичною та соціокультурною явищем. По-третє, вона розвивалася за умов стрімкої зміни центральної влади з усіма правовими, суспільно-політичними і соціально-економічними наслідками, зумовленими цим. По-четверте, революційна активність селянства була на декілька порядків вищою за 1905–1907 рр. Трансформацій зазнала і політична культура селянства.

Важливим фактором селянського республікотворення став селянський повстанський рух. У цьому контексті нам імпонує думка Ю. Котляра стосовно того, що виникнення селянських республік під час розгортання селянської революції у 1917–1921 рр. тісно пов'язане з розвитком селянського повстанського руху 1919–1920 рр. [5]. Так, справді, селянський повстанський рух посилив бунтівний/протестний компонент у створенні селянських республік, який поєднався з тими складниками, що мали місце під час селянського республікотворення у 1905–1907 рр. Значною мірою він трансформував їх характер у бік мілітаризації. Водночас, на нашу думку, немає достатніх підстав його абсолютизувати, обмежувати селянське республікотворення лише ним і вважати селянські республіки лише найвищим етапом селянського повстанського руху. Такий підхід призведе до ігнорування попереднього досвіду становлення цієї форми селянського самоврядування, обмежить цілісне розуміння такого багатогранного феномену, як селянська республіка.

Окрім об'єктивних чинників, що впливали на формування селянських республік під час селянської революції у 1917–1921 рр., мали місце і суб'єктивні. Наприклад, Ю. Митрофаненко, досліджуючи феномен «множинної суверенності» революційної доби у контексті процесів національного державотворення, звернув увагу на те, що селянські республіки виникали не лише з метою самооборони, захисту власної праці, а і для «слави парубоцької», грабунку навколишніх сіл сусідів, слабких державних установ чи знесилених військових частин. Не останню роль дослідник відводить і власне селянському розумінню розпорядчих документів очільників революції. Зокрема, на його думку, селяни по-своєму сприйняли гасло С. Петлюри: «Хай кожне село наводить в себе порядок!». В їхній інтерпретації це означало «Кожна волость сама по собі!» [6].

Селянські республіки мали місце в усіх етноісторичних українських землях. Загалом у 1917–1921 рр. нараховувалося 29 селянських республік. На Лівобережній Україні – п'ять республік: Вахнівська, Глухівська, Прилуцька, Спиченська, Ямпільська. На Правобережній Україні – одинадцять: Дерманська, Зазим'єнську, Летичівська, Медвинська, Мліївська, Пашківська, Пригоринська, Республіку Чорного Лісу, Холодноярська, Чигиринська. На Півдні України – шість: Баштанська, Висунська, Вільна територія/Вільний район/Махновія/Гуляйпільська республіка, Врадіївська, Гуляйпільська, Колосівська, Хотинська. На Західній Україні – сім: Бойківська, Гуцульська, Західнолемківська/Руська народна республіка/Флоринська республіка, Маковицька, Печеніжинська, Східнолемківська/Вислоцька/Команчанська, Хотинська.

Таким чином, попри певні ідеологічні відмінності у селянських республік спільним було джерело влади – селянство. На всіх етапах розвитку селянських республік вони були формою виявлення селянської революційності, суспільно-політичної та громадської самоорганізації селянства, уособлювали спільні селянські цінності та ідеали, відображали політичну культуру і політичну програму селян. Як соціокультурне, цілісне історичне явище селянська республіка була результатом селянської революції, виявом селянської революційності, селянського бунту [7], реалізацією політичної програми селянства. Вона переконливо засвідчила появу на тогочасній історичній арені нового активного суб'єкта історії – селянина.

Список використаних джерел

1. Котляр Ю. Трансформації в психолого-ментальному світосприйнятті селянства Півдня України (перша третина ХХ ст.). [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/history/2008/88-75-41.pdf>
2. Винниченко В. Відродження нації. Київ, 1990. Ч. 2. С. 123.
3. Лозовий В. До питання про ідеологію українського селянства в добу революції (1917 – 1921 рр.). Формування та діяльність українських національних урядів періоду Української революції 1917–1921 рр. : матеріали Всеукраїнської наукової конференції (6–7 грудня 2007). Кам'янець–Подільський, 2008. С. 105–114.

4. Михайлюк О. Щодо «політичної програми» селянства України в період революції та громадянської війни. Український селянин. 2003. № 7. С. 104, 106.
5. Котляр Ю. Селянські республіки Півдня України: до проблеми державотворення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: lib.chdu.edu.ua
6. Митрофаненко Ю. Феномен «множинної суверенності» революційної доби 1917 – 1920 рр. у контексті процесів національного державотворення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://timso.koippo.kr.ua/blogs/index.php/Mitrofanenko/1918 – 1922](http://timso.koippo.kr.ua/blogs/index.php/Mitrofanenko/1918-1922)
7. Корновенко С. Суб'єктний складник аграрного питання як одна з передумов Української революції 1917–1921 рр. Український історичний журнал. 2017. № 4. С. 83–94.

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор Корновенко С.В.

ТЕОРІЯ СТІЙКОСТІ В ІСТОРИЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ: ЯК ВЗАЄМОДІЮТЬ СУСПІЛЬСТВО І ПРИРОДА?

Богун М.Є.

*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: bogun.maks2002@gmail.com*

Стійкість, як поняття, є важливим аспектом взаємодії людини з природою. Історія свідчить про те, що без урахування природних законів та обмежень, наше суспільство може зазнавати серйозних наслідків. У цьому контексті, теорія стійкості допомагає зрозуміти, як наше суспільство може забезпечити сталість та життєздатність у своїй взаємодії з природою.

Стаття досліджує взаємозв'язок між суспільством та природою у контексті теорії стійкості. У статті розглянуто, які наслідки може мати порушення стійкості системи на довготривалій термін, та як вплив суспільства на природу може змінитися в залежності від культурних, економічних та соціальних чинників.

Ця стаття має зв'язок з різними дисциплінами, такими як екологія, історія, соціологія та економіка. Вона досліджує взаємодію між суспільством та природою, зокрема з точки зору теорії стійкості

Теорія стійкості може бути застосована в історії для розуміння того, чому деякі держави, політичні системи, ідеології та культури зберігаються протягом тривалого періоду часу, тоді як інші руйнуються або зникають. Тема «теорія стійкості в історичній перспективі: як взаємодіють суспільство і природа» є досить широкою та міждисциплінарною, тому її дослідження здійснюються в рамках різних наукових дисциплін, таких як історія, соціологія, екологія, географія та інші.

У загальній історіографії можна виділити кілька напрямків досліджень, що стосуються даної теми: